

Olle Vejde
Minilagbok för nya svenskar

Författare: Olle Vejde
Förlag: Olle Vejde Förlag
Postadress: Milsbo 214, 781 94 Borlänge
Telefon: 0243-610 62
e-postadress: olle.vejde@swipnet.se
Hemsida: ollevejde.se
Teckensnitt: AGaramond, Arial
Teckningar: Judith Urban
Tryckeri: Olle Vejde Förlag 2015
© 2015 Olle Vejde
3:e utgåvan

ISBN 978-91-981782-8-9

Kära läsare!

Ny i Sverige!

Ett nytt land, ett nytt språk, ett nytt sätt att leva. Till det nya hör också lagarna. Lite annorlunda än de du mött i ditt tidigare hemland.

Vad du får i den här boken är en resa bland svenska lagar. Det är regler som rör vardagen. Vad som gäller för skola, arbete, bostad, när man gifter sig, får barn, blir äldre. Det är inte lätt att skriva begripligt om lagarna. Har du frågor får du mycket gärna ringa eller mejla till mig. Telefonnummer och adress finns på förra sidan.

Ännu för 100 år sedan var Sverige ett fattigt land. Hur såg det ut då? Jag försöker visa med några gamla foton. Bilderna kan förvåna. De flesta svenskar har ingen aning om hur det var i vårt land på den tiden.

Olle Vejde

PS

Boken är uppdaterad per augusti 2015.

DS

Detta finns i boken

Hitta information					
Myndigheterna – dina hjälpare	6	Fritidsverksamhet	75	Särskilt boende	138
Viktiga myndigheter	7	Ungdomsskolan	76	Hemtjänst	140
Försäkringskassan, fk.se	8	Högskola/Universitet	78	Färdtjänst	141
1177 Vårdguiden	9	Kommunal vuxenutbildning	80	Din framtida pension	142
Juridisk hjälp	10			Allmän pension för dig som är pensionär	143
		Anställning och arbete		Äldreförsörjningsstöd	144
Bli två och separera		Anställning	82		
Gifta sig i Sverige	12	Sluta en anställning	86	När en anhörig dör	
Makars namn	14	Sjuklön och sjukpenning	89	En anhörig dör	146
Giftorätt Giftorättsgods		Skadad i arbetet	91	Bouppteckning	149
Enskild egendom	16	Arbetslöshetsförsäkringen	94	Dödsbo och kvarlåtenskap	151
Äktenskapsförord	18	Semester	97	Vem ärver om testamente inte finns?	152
Skiljas i Sverige	20			Två basbeloppsregler	154
Bodelning efter skilsmässa	23	Sjukvård och tandvård		Testamente	155
Sambor och sambolagen	26	Öppen och slutet sjukvård	102	Arvskifte	158
Abort	30	Högekostnadsskydd patientavgifter	105		
Kvinnojourer	31	Mediciner	106	Mera	
Kontaktförbud	32	Missnöjd med vården	108	Svenskt medborgarskap	160
		Närstående penning	109	Rösträtt	163
Föräldrar och barn		Tandvård	110	Diskriminering	165
Graviditetspenning	34			Domstolar	167
Barns namn enligt svensk lag	36	Socialtjänsten		Överklaga beslut	170
Faderskap	38	Huvuduppgifter	114	Allemansrätten	172
Vårdnad och vård	39	Socialbidrag	117		
Barnbidrag	41			Register	174
Föräldrapenning	43	Lån och skulder			
Tillfällig föräldrapenning	47	Låna dyrt	120		
Föräldraledighet	49	Dina skulder	121		
Underhållsbidrag till barn	51				
Underhållsstöd till barn	53	Handla varor och tjänster			
Barn och umgänge	54	Avtal – mer än vad du kanske tror	124		
Om barn behandlas illa	56	Fyra viktiga lagar	126		
		Öppet köp Bytesrätt	127		
Bostaden		”I befintligt skick”	128		
Hyreslägenhet	60	Vad får en reparation kosta?	129		
Bostadsrättslägenhet	64	Köpa en dyr vara privat	130		
Bostadsbidrag	66	Handla på distans	131		
Lån till hemutrustning	68	Reklamera	133		
		Spara kvitton	134		
Skola och utbildning					
En skiss	70	När man blir äldre			
Förskola	71	Bostadstillägg	136		
Förskoleklass	74				

Hitta information

Myndigheterna – dina hjälpare 6

Viktiga myndigheter 7

Försäkringskassan, fk.se 8

1177 Vårdguiden 9

Juridisk hjälp 10

Myndigheterna – dina hjälpare

Migrationsverket, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Skatteverket och Socialkontoret är några av de många myndigheter som finns i Sverige.

Myndigheterna är skyldiga att ge service. De ska hjälpa dig.

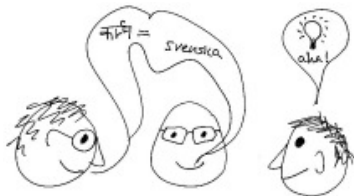
Du har rätt att få besöka en myndighet.

Om du vill får du ta med dig någon som hjälper dig.

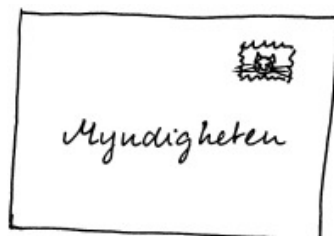
Har du svårt med svenskan har du rätt att få hjälp av en tolk.

Du kan ringa till myndigheten.

Om du skriver ett brev har du rätt att snabbt få svar.

Har du internet kan du mejla. Du ska snabbt få svar.

Sex viktiga myndigheter

601 70 Norrköping
0771-235 235
migrationsverket.se

Ansvarar bland annat för visum, uppehållstillstånd, arbetstillstånd och medborgarskap.

Googla på försäkringskassa plus namnet på den ort där du bor.
0771-524 524

fk.se

Ansvarar bland annat för föräldrapening och sjukpenning.

Googla på arbetsförmedling plus namnet på den ort där du bor.
0771-416 416
arbetsformedlingen.se

Ska hjälpa den som söker arb etc. e.

Socialkontoret

Googla på socialkontor plus namnet på den ort där du bor.

Ska ge råd och stöd till dem som har det svårt ekonomiskt eller på annat sätt.

Googla på pensionsmyndighet plus namnet på ort där du bor.
0771-776 776
pensionsmyndigheten.se

Ansvarar bland annat för pensioner och bostadstillägg.

Skatteverket

Googla på skatteverket plus namnet på den ort där du bor.
0771-567 567

skv.se

Skatt och folkbokföring.

Servicekontor

På din ort kan det finnas ett servicekontor som är gemensamt för Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket.

För adress och karta, googla på servicekontor plus namnet på den ort där du bor.

Kommun och kommunkontor

Googla på kommun plus namnet på den ort där du bor.

En kommun är ett område med befolkning. De som styr den finns i kommunkontoret. Viktigast för dig är delen Socialkontoret; se ovan.

Försäkringskassan fk.se

Försäkringskassan anger nätadressen www.forsakringskassan.se. Men det går utmärkt med fk.se. *Anm:* Hemsidan kan vara under omarbetning.

Del av startsidan

kassakollen.se

Från startsidan ovan kommer du till Kassakollen genom att klicka på [Testa i Kassakollen](#), se ovan. Du kan också nå den via nätadressen kassakollen.se. Tjänsten ger hjälp i några viktiga situationer; se nedan. Här den övre delen av den bild du får.

Detta kan Försäkringskassan göra för dig

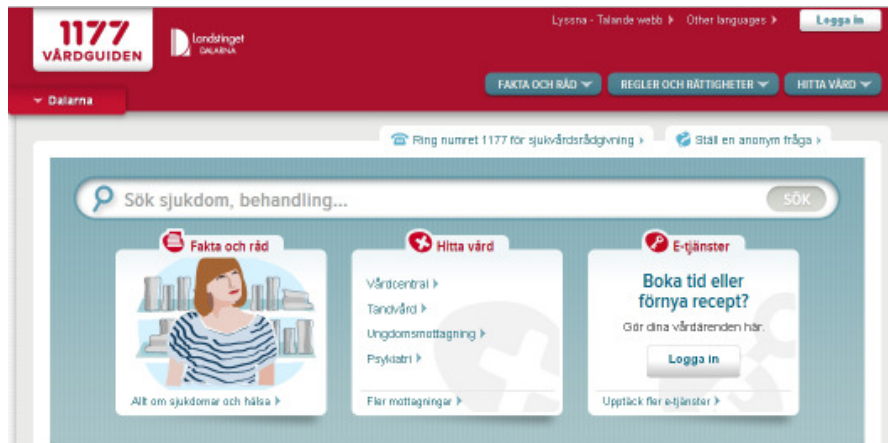
ersättningskollen.se

Denna tjänst är en del av Försäkringskassan. Du kan där få en koll på hur mycket pengar du kan få om du blir sjuk eller råkar ut för en olycka. Du matar in vissa uppgifter och får genast svar på datorskärmen.

Telefonnummer

Försäkringskassan har två telefonnummer. Numret 0771-524 524 ger personlig kontakt med kassans Kundcenter. Ofta är det tyvärr en lång kötid. Det andra numret är 020-524 524. Det är för självbetjäning med knappval. Det går till exempel att beställa en del blanketter.

1177 Vårdguiden 1177.se

Hemsidan har ett enormt utbud av information och tjänster. Går du in på sidan kommer du till den del som gäller den del av Sverige där du befinner dig. Se upp till vänster på sidan.

Telefonnumret 1177

Telefonnumret 1177 (utan riktnummer!) för dig till sjukvårdsrådgivningen i det landskap där du befinner dig när du ringer numret.

Juridisk hjälp

Rättsskydd i försäkringar

Skydd finns bland annat i hemförsäkring och bilförsäkring.

Advokat. Juridisk byrå

Googla på advokat plus namnet på den ort där du bor. Eller gå till advokatsamfundet.se. En del advokater ger gratis hjälp. Du kan då få den i 15 minuter. På hemsidan, välj [Advokatjouren](#).

Många advokater ger råd enligt en särskild lag, *Rättshjälpslagen*. Staten betalar en del av kostnaden. Du kan få råd i de flesta juridiska frågor. Tiden är högst två timmar. En timme kostar 2 034 kr (år 2015). Avgiften kan bli lägre. I vissa fall är det gratis.

Hjälp finns också på *juridiska byråer*. För adresser googla på juridisk byrå plus namnet på den ort där du bor.

Bank

Korta frågor kan vara gratis.

Domstol

Att fråga är gratis. Adresser och telefonnummer finns på domstol.se. Adress och telefonnummer finns på domstol.se. Under rubriken *Sök domstol via* klickar du på [Karta](#) eller skriver ditt postnummer.

Socialkontoret

Se sidan 7.

Konsumentvägledare

Här kan du gratis få råd och hjälp. Det kan till exempel gälla ett köp du gjort eller en skuld du har. Konsumentvägledare finns i de flesta kommuner. Googla på konsumentvägledare plus namnet på den ort där du bor.

Begravningsbyrå

När någon i familjen dör är det många saker som man enligt lagen ska göra. Begravningsbyråerna kan mycket om detta. Googla på begravningsbyrå plus namnet på den ort där du bor.

juridisk -t -a som har att göra med lag-
arna
hemförsäkring -en -ar -arna försäkring
som gäller din bostad

advokat -en -er -erna
gratis som inte kostar något
vägledare hon är vägledare = hon visar
hur man ska göra

Bli två och separera

Giftna i Sverige	12
Makars namn	14
Giftorätt Giftorättsgods Enskild egendom	16
Äktenskapsförord	18
Skiljas i Sverige	20
Bodelning efter skilsmässa	23
Sambor och sambolagen	26
Abort	30
Kvinnojourer	31
Kontaktförbud	32

Gifta sig i Sverige

Äktenskapet är som en jordnöt. Du måste knäcka den för att se vad finns inuti. (Ghanansk ordspråk)

Exempel: Ahmed Erdem och Hannah Saberi ska gifta sig. Båda bor i Sverige. Ahmed och Hannah kan gifta sig enligt svensk lag. Det är inte säkert att giftermålet gäller i deras hemländer. Om de vill kan de gifta sig enligt lagen i hemlandet. Det är inte säkert att giftermålet gäller i Sverige.

Bröllop år 1912 mellan Anders Byström och Karolina från Snibbgården i Moje. Foto: Hans Per Persson. Arkiv Lars Liss, Gagnef.

Gifta sig enligt svensk lag

Innan Ahmed och Hannah kan gifta sig måste de ansöka om *hindersprövning* hos *Skatteverket*. Finns det något som talar mot att de får gifta sig?

De ansöker på en blankett som de kan hämta hos Skatteverket på sin ort; se sidan 7. De kan också få den utskrivna på sin dator. De går till skv.se, skriver 7880 i Sökrutan, klickar på och sedan på [Hindersprövning – Ansökan och försäkran](#). Här är några viktiga regler:

- *Ålder?*
Ahmed och Hannah ska båda ha fyllt 18 år. Barnäktenskap är förbjudet i Sverige. Den som tillåter äktenskap för sitt barn under 18 år ska kunna straffas.
- *Nära släkt?*
Ahmed och Hannah får inte vara nära släkt. Exempel på nära släktingar är far och dotter och bror och syster. Halvsyskon måste ha tillstånd av *Länsstyrelsen*, en myndighet. Kusiner behöver inte tillstånd.

Finns inget hinder får Ahmed och Hannah ett intyg om detta. Det gäller i fyra månader. De ska visa det vid vigseln.

Vigsel

Ahmed och Hannah blir makar i en ceremoni. Den kallas vigsel. Det ska finnas minst två vittnen. En vigsel kan vara religiös (= kyrklig) eller borgerlig (= icke-religiös). Vill Ahmed och Hannah ha religiös vigsel vänder de sig till den kyrka de tillhör. Alla kyrkor i Sverige har inte rätt att viga. Fråga på *Skatteverket* (se sidan 7). Vill Ahmed och Hannah ha borgerlig vigsel kan de vända sig till *Kommunkontoret* (se sidan 7).

Frågor med svar

Kostar en hindersprövning något?

Nej.

Jag gifte mig när jag var på besök i mitt hemland. Hur gör jag nu?

Tala om för *Skatteverket* att du gift dig. Ta med ett intyg om vigseln. Skatteverket bestämmer om äktenskapet gäller i Sverige.

Mina föräldrar har tvingat mig att gifta mig med en man jag inte vill ha. Vad kan jag göra?

Tala med *Socialkontoret* (se sidan 7). Kontoret kan hjälpa dig.

Jag älskar inte längre min man. Har han rätt till samlag om jag inte själv vill?

Nej. Om han tvingar dig är det ett brott. Han kan straffas.

Min man talar inte om för mig hur mycket han tjänar. Jag har ingen arbetsinkomst och får mycket lite pengar av honom. Får det vara så?

Din man måste berätta om sin inkomst. Ni ska dela på vad han tjänar. Tala med Socialkontoret. Säger din man Nej kan *Tingsrätten* tvinga honom. Tingsrätten är en domstol. För adress och telefonnummer till Tingsrätten, googla på tingsrätt plus namnet på den ort där du bor.

hind/er -ret -er -ren att något är i vägen
prövning -en -ar -arna av **pröva -r -de -t** undersöka
ha tillstånd få göra något (**tillstånd -et - -en**)
halvsyskon syskon som inte har samma far eller samma mor

kusin -en -er -erna barn till syskon
vigs/el -eln -lar -larna ceremoni där två personer blir gifta
intyg -et - -en ett papper som säger att något är rätt

Makars namn

Ett bra namn är bättre än stora rikedomar (Bibeln)

Exempel: Våra vänner Ahmed Erdem och Hannah Saberi ska gifta sig. Hur blir det med deras efternamn?

Utländska medborgare som bor i Sverige kan välja mellan den svenska namnlagen och de regler som gäller i deras hemland. Undantag är de som är statslösa. Undantag är också danska, finska eller norska medborgare som bor i Sverige. Här kommer reglerna i den svenska lagen, Namnlagen. Om du vill läsa i lagen, googla på namnlag notisum.

Tre sätt att välja efternamn när man gifter sig

Ahmed och Hannah kan välja efternamn på tre olika sätt.

- *Var och en behåller sitt efternamn*
Ahmed heter alltså fortfarande Ahmed Erdem och Hannah fortfarande Hannah Saberi.
- *Ahmed tar Hannahs efternamn*
Ahmed heter nu Ahmed Saberi. Hannah måste godkänna det. Ett undantag finns. Se frågan om Marcelo på nästa sida.
- *Hannah tar Ahmeds efternamn*
Hannah heter nu Hannah Erdem. Ahmed måste godkänna det. Ett undantag finns. Se också här frågan om Marcelo på nästa sida.

Anmäla valet

Ahmed och Hannah ska anmäla valet på en särskild blankett, *Makars namn. Anmälan*. De kan hämta den hos *Skatteverket* på sin ort; se sidan 7. De kan också få den utskrivna på sin dator. De går till skv.se, skriver 7831 i Sökrutan, klickar på och sedan på [Makars namn. Anmälan](#).

De kan skicka blanketten till Skatteverket *före vigseln*. De kan i stället lämna blanketten till vigselförvärdaren *vid vigseln*. Vigselförvärdaren skickar blanketten till Skatteverket.

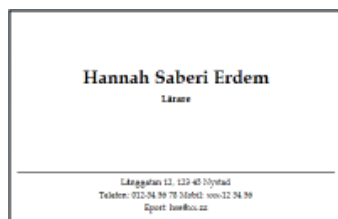
Mellannamn

Ett mellannamn är ett namn mellan förnamnet och efternamnet. Tar du ett mellannamn ska du anmäla det till Skatteverket.

- *Ahmed och Hannah behåller sina efternamn*
En av dem kan ta den andres efternamn som mellannamn. Ahmed till exempel. Han kan kalla sig Ahmed Saberi Erdem. Hannah måste godkänna det.

- *Ahmed tar Hannahs efternamn*
Han kan ta sitt tidigare efternamn som mellannamn. Han kan kalla sig Ahmed Erdem Saberi.
- *Hannah tar Ahmeds efternamn*
Hon kan ta sitt tidigare efternamn som mellannamn. Hon kan kalla sig Hannah Saberi Erdem.

Frågor med svar

Kostar det något att anmäla namn?

Nej.

Jag har varit gift en gång tidigare. När jag gifte mig första gången tog jag min mans efternamn Marcelo. Nu ska jag gifta mig igen. Kan min nya man få min förra mans efternamn Marcelo som sitt efternamn?

Nej.

Vad händer om efternamnen inte anmäls till Skatteverket?

Var och en behåller sitt efternamn.

Kan man senare under äktenskapet byta efternamn?

Normalt, ja. Fråga på Skatteverket.

undantag -et - -en att något inte gäller
statslös -t -a han är statslös = han är
inte medborgare i något land
blankett -en -er -erna papper där man
ska lämna uppgifter

vigs/el -eln -lar -larna ceremoni där två
personer blir gifta
vigsförrättare -n den som förklarar två
personer som gifta

Giftorätt Giftorättsgods

Enskild egendom

Människor älskar varandra när de är lika rika (Afrikansk ordspråk)

Exempel: Elvira och Birk ska gifta sig. Båda äger saker, båda har egendom. Alla saker Elvira har är hennes, bara hon äger dem. Detsamma gäller för Birk och de saker han har. Så gifter sig Elvira och Birk och blir makar. Vad händer med deras egendom? Blir den gemensam?

En brudkista från år 1888. I en sådan kista förvarade en kvinna saker. Hon skulle ha med dem när hon gifte sig. *Källa:* Wikipedia.

Giftorätt och giftorättsgods

En av de saker Elvira äger är en bil. Hon har betalat den själv. Hon ensam äger den. Bara hon ägde den innan hon gifte sig. Bara hon äger den också nu! Maken Birk äger ingenting av bilen. Men om han och Elvira skulle separera har han rätt till hälften av vad den är värd. Detsamma gäller om Elvira dör.

Den rätt Birk har i bilen kallas *giftorätt*. Bilen är Elviras *giftorättsgods*. Giftorättsgods är egendom som en av makarna äger och som den andra maken har giftorätt i.

Också Birk har egendom. Han äger bland annat en dator. Han har betalat den själv och det är bara han som äger den. Men Elvira har giftorätt i den. Rätten träder i kraft om Birk och Elvira separerar eller om Birk dör. Datorn är Birks *giftorättsgods*. Elvira har giftorätt i den.

Enskild egendom = ingen giftorätt

Egendom som inte är giftorättsgods är *enskild*. I enskild egendom finns ingen giftorätt. Egendom kan bli enskild på olika sätt. Här är tre.

- *Genom äktenskapsförord*

Elvira och Birk kan bestämma att Elviras bil ska vara hennes enskilda egendom. Bilen är då inte längre giftorättsgods. Birk har inte giftorätt i den. I nästa kapitel kan du läsa om vad äktenskapsförord är.

- *Genom villkor i gåvobrev*
Av sina föräldrar har Elvira fått ett matbord. Föräldrarna har i ett brev skrivit att bordet ska vara Elviras enskilda egendom. Det betyder att Birk normalt inte har giftorätt i bordet. Matbordet är inte giftorätts-gods.
- *Genom villkor i testamente*
Birks pappa har testamenterat en dyrbar matta till sin son. I testamentet har han skrivit att mattan ska vara Birks enskilda egendom. Det betyder att Elvira normalt inte har giftorätt i den. Mattan är inte giftorätts-gods.

Samägande = att äga tillsammans

Samägande är något annat än giftorätt.

Elvira äger en bil. Men en dag går den sönder. Makarna behöver en ny. De beslutar att köpa den tillsammans. Båda hjälper till att betala den. Elvira betalar 60 procent och Birk 40 procent.

Elvira och Birk äger bilen tillsammans. De *samäger* den.

Frågor med svar

Min man har just ärvt ganska mycket pengar. Han säger att pengarna är hans enskilda egendom och att jag inte har giftorätt i dem. Kan det vara så? Vi har inget äktenskapsförord (se nästa sida).

Din man är skyldig att visa dig testamentet. Står det ingenting om enskild egendom så har du giftorätt i pengarna.

Går det att ta bort villkoret enskild egendom i ett gåvobrev eller i ett testamente?
Ja, om den som gett gåvan eller skrivit testamentet går med på det. Också den som fått egendomen måste gå med på det.

Jag är sambo med en man. Finns giftorätt också för sambor?

Nej. Men det finns regler som liknar dem för giftorätt. Vi kommer till detta i ett särskilt kapitel; se sidan 26.

brud -en -ar -arna kvinna som ska gifta sig
äg/a -er -de -t att ha något
gods -et - -en stor mängd varor; här: egendom
enskil/d -t -da här: privat, tillhör inte någon annan
villkor -et - -en det finns ett villkor = man måste göra något

gåvobrev -et - -en ett papper där en gåva beskrivs
testamente -t -n -na av **testamentera** -r -de -t hon har skrivit testamente = hon har talat om vad som ska hända med det hon äger när hon är död
gå med på acceptera (**gå går gick gått**)

Äktenskapsförord

Inget äktenskapsavtal kommer till utan ett gräl (Hebreiskt ordspråk)

Ett äktenskapsförord är ett *skriftligt avtal*, ett avtal på papper. Det har regler för den egendom två makar har. Egendomen kan vara pengar, möbler, en bil, ett hus och så vidare.

Exempel: Båda våra vänner Ahmed och Hannah äger saker, har egendom. De har diskuterat om de ska skriva äktenskapsförord eller inte. Nu har de bestämt sig. De vill på ett papper ha skrivet vem som äger vad. De kan skriva förordet innan de gifter sig. De kan också vänta tills de är gifta.

Äktenskapsförord är frivilligt

Ett äktenskapsförord är frivilligt. De flesta som är gifta har det inte. Det finns inte en särskild blankett. Man kan skriva ett förord på olika sätt. Så här kan det till exempel se ut. Deras personnummer bör stå där.

Äktenskapsförord

Vi, Ahmed Erdem och Hannah Saberi, bestämmer att den egendom som var och en av oss har nu och i framtiden – liksom avkastningen av den – ska vara var och ens enskilda egendom. Gifrorätt ska alltså inte gälla i vårt äktenskap.

Nystad den 15/3 20 . .

Ahmed Erdem
720812-xxxx

Hannah Saberi
760328-xxxx

Äktenskapsförordet till Skatteverket

Ahmedoch Hannah skickar äktenskapsförordet till

Skatteverket
Äktenskapsregistret
871 87 Härnösand

De behöver inte skicka en kopia. De får tillbaka förordet när *Skatteverket* tittat på det och godkänt det. Skatteverket vill ha 275 kr på bankgiro 227-5782. För Skatteverket, se sidan 7.

Frågor med svar

Ska ett äktenskapsförord bevittnas?

Det är inte nödvändigt.

Kan den ena maken ensam bestämma vad som ska stå i förordet?

Nej, båda måste vara överens.

Bör man tala med en jurist innan man skriver ett äktenskapsförord?

Ja, det tycker jag nog. Det är lätt att göra fel.

Måste ett förord gälla all egendom?

Nej. Det kan till exempel gälla bara en del av egendomen eller bara den ena makens egendom.

Kan egendom som är enskild göras till giftorättsgoods?

Ja, men inte alltid. Här är två exempel på när det normalt inte går.

- Janos har fått en fin möbel av en farbror. I ett brev har farbrodern skrivit att möbelen ska vara Janos enskilda egendom.
- Ninah har fått 50 000 kr i ett testamente efter sin far. I testamentet står det att pengarna ska vara Ninahs enskilda egendom.

Min man har rivit sönder vårt äktenskapsförord. Han säger att nu gäller förordet inte längre. Är det så?

Förordet gäller fortfarande. Du kan få en kopia från *Skatteverket*. Ring 010-574 93 00 och tala med dem där. Be dem skicka en kopia.

Kan sambor skriva äktenskapsförord?

Nej. De kan skriva vad som kallas *samboavtal*. Men det är inte samma sak. Du kan läsa mer om detta på sidan 27.

enskild egendom giftorätt giftorätts-
goods se sidan 16

avkastning -en -ar -arna ett exempel
är ränta på pengar i banken

bevittna -r -de -t hon bevittnar mitt
namn = hon skriver med sitt namn
att det är jag som skrivit mitt namn

jurist -en -er -erna person som studer-
at lagarna vid ett universitet

testamente -t -n -na av **testamentera**
-r -de -t han har skrivit testamente =
han har talat om vad som ska hända
med det han äger när han är död

Skiljas i Sverige

Skilj dig från en ung kvinna och du gör en annan man lycklig
(Malagassiskt ordspråk)

Exempel: Marko och Gennet kommer inte längre överens. De har gått i familjerådgivning. De har fått prata med en psykolog. Men samtalen där har inte hjälpt. Nu ska de skiljas. I Sverige är det lätt att få skilsmässa. I lagen heter det *äktenskapsskillnad*. Enklast är det om båda makarna vill skiljas och ingen av dem har barn som bor hos dem och är under 16 år. Skilsmässan är då klar efter ett par veckor.

Betänketid i tre fall

En betänketid är en tid för att tänka efter: ”Vill jag/vi verkligen skiljas?” Tiden ska vara minst sex månader och högst ett år. Den behövs i tre fall:

- Om bara en av makarna vill skiljas.
- Om en av dem eller båda vill ha betänketiden.
- Om någon av dem har vårdnaden om barn under 16 år och bor tillsammans med barnet. Du kan läsa om vårdnad på sidan 39.

I vårt exempel har Marko och Gennet vårdnaden om ett barn under 16 år. Barnet, 14 år, bor hos dem. De ska alltså ha betänketid.

Skriva till Tingsrätten

Marko och Gennet ska anmäla sin önskan till Tingsrätten, en domstol. För adress och telefonnummer till Tingsrätten, googla på tingsrätt plus namnet på den ort där du bor.

De kan skriva på en blankett de kan få hos domstolen. Men det går lika bra att skriva ett vanligt brev.

Till Tingsrätten i

Vi, Marko och Gennet Batljan, ber att Tingsrätten dömer till skilsmässa mellan oss. Vi har ett barn som bor hos oss och är 14 år. Vi har vårdnaden.

Nystad den 15/4 20. . .

Marko Batljan

Gennet Batljan

Tingsrätten vill ha 900 kr och *personbevis för skilsmässa*, ett för Marko och ett för Gennet. Ett personbevis är ett papper som talar om vem man är. Man får det gratis hos *Skatteverket*; se sidan 7. Det går att få beviset gratis hemskickat genom att ringa 020-567 000 och där knappa in 1115.

Om betänketid finns

Som du sett har Marko och Gennet betänketid. När sex månader gått kan de – eller bara en av dem – skriva till Tingsrätten. De ber att domstolen fastställer skilsmässan. Nya personbevis behövs men ingen ny avgift. Så här enkelt kan man skriva:

Till Tingsrätten i

I ett brev den 15/4 20... bad vi Tingsrätten om skilsmässa mellan oss. Nu vill vi att ni fastställer skilsmässan.

Nystad den 28/10 20. . .

Marko Batljan

Gennet Batljan

Frågor med svar

Kan man vänta mer än sex månader?

Ja, men högst 12 månader. Väntar man längre gäller ansökan om skilsmässa inte längre. Vill makarna ändå skiljas måste de ansöka igen!

Måste man tala om varför man vill skiljas?

Nej.

Min make har varit otrogen och jag vill skiljas. Kan jag få skadestånd för otroheten?

Nej, inte enligt svensk lag.

Min fru vill skiljas men inte jag. Vad händer?

Vad som troligen händer är att din fru själv skriver till Tingsrätten. När domstolen fått hennes brev skriver den till dig. Du kan då skriva till domstolen och säga vad du tycker. Du kan inte hindra att skilsmässan blir av. Men du har rätt till betänketid om du vill ha den; se förra sidan.

Vi ska skiljas men ska ha betänketid. Måste vi bo på olika håll under tiden?

Nej.

Vi har båda bestämt oss för att skiljas. Vi ska ha betänketid. Under tiden ska vi bo på olika håll. Min man tjänar mycket. Själv har jag nästan inga egna inkomster. Kan jag få pengar från honom under betänketiden?

Lagen säger att båda makarna ska leva på ungefär samma standard. Det gäller tills skilsmässan är klar. Vill din man inte hjälpa dig kan du vända dig till *Tingsrätten*. Du ber att den bestämmer att din man ska ge dig pengar. De pengar du får kallas *underhåll*.

Vår skilsmässa är snart klar. Kan jag få underhåll från min man efter skilsmässan?

Lagen säger att efter en skilsmässa ska var och en klara sig själv. Din man kan frivilligt hjälpa dig en tid. Undantagsvis kan *Tingsrätten* bestämma ett *underhåll* för dig. Men i regel blir det bara för en kort tid. En annan sak är om ni har barn och barnen ska bo hos dig. Då kan din man bli skyldig att betala till dig för barnen. Det kallas *underhållsbidrag*. Du kan läsa mer om detta på sidan 51.

Vi kanske ska skiljas. Vem får bostaden?

Den ska få bo kvar som bäst behöver bostaden. Det är huvudregeln. Tala gärna med *Socialkontoret* (se sidan 7). Man är skyldig att ge dig råd.

När jag gifte mig tog jag min makes efternamn. Kan jag behålla det när jag nu skiljer mig?

Ja. Men om du vill kan du byta till det namn du hade som ogift. Tala med *Skatteverket* (se sidan 7).

Mina föräldrar ska skiljas. Finns det någon jag kan prata med?

Du kan till exempel ringa till *Barnens Rätt I Samhället, BRIS*. Numret är 116 111 måndag–fredag kl. 15–21 och lördag–söndag kl. 15–18. Det är gratis att ringa. Det syns inte på telefonräkningen att du ringt. Du behöver inte tala om vem du är. Du kan också få chatta med någon. Chatten är öppen måndag–torsdag kl. 15–21 och fredag kl. 15–18.

gå i familjerådgivning prata med till exempel en psykolog om problem i familjen
skilsmäss/a -an -or -orna när två makar inte vill vara gifta
vårdnad -en; se sidan 37
blankett -en -er -erna papper där man får lämna uppgifter
fastställ/a -er -de -t tingsrätten faställer skilsmässan = den bestämmer att makarna är skilda

skadestånd -et - -en hon fick skadestånd = hon fick pengar
ha ungefär samma standard ha ungefär lika mycket pengar
underhåll -et - -en han ger henne underhåll = han ger henne pengar

Bodelning efter skilsmässa

Ett gräl finns nära till hands för den som söker det (Italienskt ordspråk)

När två makar skiljer sig ska de dela upp vad de äger. Det kallas *bodelning*. Det de äger kallas för *boet*. Strax möter du orden enskild egendom och giftorättsgoods. På sidan 16 kunde du se vad de betyder.

När bodelning inte behövs

I ett fall behövs bodelning inte. Det är när makarna bara har enskild egendom och inte delar på någonting.

Exempel 1: Så är det för Janos och Smilla. De bor i ett hus som Smilla äger. Janis äger en del av bohaget i huset och Smilla resten. Allt är enskild egendom. Janis flyttar från huset. Han tar bara med sig det bohag som just han äger. Han och Smilla gör ingen bodelning.

Bodelning är det normala

En bodelning kan vara krånglig. Vi ser på två vanliga situationer.

Exempel 2: Samira och Fariz har just skilt sig. Nu ska de göra en bodelning. Hon har egendom för 40 000 kr och han för 80 000 kr. Allt de äger är giftorättsgoods = gg. Inga skulder finns. Bådas giftorättsgoods läggs ihop. Summan är 120 000 kr. Den delas mitt itu.

Samira	Fariz
gg 40 000 kr	gg 80 000 kr
120 000 kr	
60 000 kr	60 000 kr

Resultatet blir att Fariz antingen ska betala 20 000 kr till Samira eller ge henne så mycket av vad han äger som är värt 20 000 kr.

Exempel 3: Elina och Wilmer ska göra en bodelning. Elina har både enskild egendom = ee och giftorättsgoods = gg. Detsamma gäller för Wilmer. Inga skulder finns.

Elina	Wilmer
ee 20 000 kr	ee 25 000 kr
gg 100 000 kr	gg 80 000 kr

Elina och Wilmer bestämmer att bara giftorättsgodset ska bodelas. Värdet

av bådass giftorättsgods läggs ihop. Summan 180 000 kr delas mitt itu.

Elina		Wilmer	
gg	100 000 kr	gg	80 000 kr
			180 000 kr
	90 000 kr		90 000 kr

Elina får giftorättsgods för 90 000 kr. Wilmer får lika mycket. Var och en behåller sin enskilda egendom. Efter bodelningen har Elina egendom för

$$20\,000\text{ kr (ee)} + 90\,000\text{ kr (gg)} = 110\,000\text{ kr}$$

och Wilmer egendom för

$$25\,000\text{ kr (ee)} + 90\,000\text{ kr (gg)} = 115\,000\text{ kr}$$

Bostaden

Den som bäst behöver bostaden ska få den. Det är huvudregeln.

Exempel 4: När Samira och Fariz skiljer sig bor de i en *hyreslägenhet*. Hyreskontraktet är i Fariz namn. Makarna är överens om att de två barnen, 7 och 9 år, ska bo hos Samira. Det är då naturligt att hon får överta kontraktet på lägenheten. Hyresvärden kan inte säga nej till detta. Värden får inte heller höja hyran bara därför att Samira övertar kontraktet. Samira ska inte betala något till Fariz. Obs! Annat kan gälla för bostadsrättslägenhet och villa.

Bodelningsförrättare

Ibland kan makar inte komma överens om bodelningen. En av dem eller båda kan då be Tingsrätten att utse en person att göra den. Han eller hon kallas *bodelningsförrättare*. Bodelningsförrättaren försöker få makarna att komma överens. Kanske går det inte. Då bestämmer förrättaren själv hur bodelningen ska göras. Båda makarna ska hjälpa till att betala för det. För adress och telefonnummer till *Tingsrätten*, googla på tingsrätt plus namnet på din ort.

Bodelningsavtal

Makarna ska bestämma vem som ska få vad av den egendom de har. Kommer de bra överens kan de göra det muntligt. De kan också skriva ett avtal.

Exempel 5: Makarna Samira och Fariz skriver ett avtal om bodelningen. Båda undertecknar det. Det är inte nödvändigt att deras namnteckningar bevitnas. Men det är bra om det sker.

Avtal

Vi, Samira och Fariz al-Sharif, har i dag kommit överens om följande bodelning:

Samira får	
Bil Saab	22 000 kr
Diverse bohag	38 000 kr
Summa egendom	60 000 kr

Fariz får	
Diverse bohag	30 000 kr
Kontanter	30 000 kr
Summa egendom	60 000 kr

Vi är nöjda med avtalet och har båda fått ett exemplar av det.

Nystad den 27 september 20 . . .

Samira al-Sharif

Fariz al-Sharif

Frågor med svar

Kan enskild egendom ingå i en bodelning?

Ja, om båda makarna är överens om det. Men egendomen får inte vara enskild genom villkor i gåvobrev eller i testamente. Du kunde läsa mer om sådana villkor på sidan 17.

Min man och jag är snart skilda och vi ska göra en bodelning. Jag vet att han har pengar på banken. Han vill inte säga hur mycket. Vad gör jag?

Din man måste tala om vad han äger. Vägrar han kan du begära hos Tingsrätten att den tvingar honom.

Innan vår skilsmässa blev klar fick jag ett arv efter min mor. Min man säger att arvet ska ingå i bodelningen. Är det så?

Inte om du fick arvet när ni redan hade begärt skilsmässa hos Tingsrätten.

bo -et här: vad två makar äger

tillsammans

bohag -et - -en möbler och annat som finns i hemmet

krånglig -t -a svår att förstå

kontrakt -et - -en avtal

förrättar/e -en -e -arna av **förrätta -r**

-de -t utföra, göra något

vara överens tycka lika

hyresvärd -en -ar -arna person som äger hus där det finns en eller flera lägenheter

muntlig -t -a med ord

bevittna -r -de -t skriva sitt namn som bevis på att någon annan skrivit sitt namn

Sambor och sambolagen

En är ensam, två är ett par, tre är en folksamling (Okänt ursprung)

Exempel 1: Här ska vi möta Masoud och Diana som blivit kära och flyttat ihop. De har blivit sambor.

Ordet sambo kommer av att bo tillsammans med någon. Men inte alla som bor tillsammans är sambor. Två syskon till exempel som gör det är inte sambor. Detsamma gäller två personer som bara är vänner men bor ihop.

Sambor enligt sambolagen

Våra vänner Masoud och Diana räknas som sambor om

- de stadigvarande bor tillsammans *och*
- de har sexuellt samliv *och*
- de har gemensamt hushåll *och*
- ingen av dem är gift.

Masoud och Diana uppfyller villkoren. De är sambor enligt *Sambolagen*. Om du vill läsa i lagen googlar du på sambolag notisum.

Sambors egendom och samboegendom

Egendom är något man äger. En villa till exempel. Egendom är också *bohaget* i en bostad: möbler, tallrikar i köket, böcker i bokhyllan och så vidare. Egendom kan också vara pengar på banken, en bil. Och mycket, mycket annat. Sambolagen gäller inte all egendom. Den gäller bara viss egendom.

Sambolagen gäller den permanentbostad och det bohag i permanentbostaden som någon av samborna skaffat för gemensam användning. Sådan egendom kallas *samboegendom*.

Masoud och Diana bor i ett litet hus som Masoud köpte när han och Diana flyttade ihop. Han köpte det för att de skulle använda det gemensamt. Huset är alltså samboegendom. Det är Masouds samboegendom.

Masoud hade med sig en del möbler och annat bohag från sin gamla lägenhet. Det bohaget fanns redan när han flyttade ihop med Diana. Det är alltså inte samboegendom. Också Diana hade med sig en del saker. Inte heller det bohaget är samboegendom.

Däremot är en soffa i vardagsrummet samboegendom. Diana köpte soffan strax efter det hon flyttat ihop med Masoud. Samboegendom är också den tv Masoud nyligen köpt och som båda använder. Alltså: Soffan är Dianas samboegendom. Huset och tv:n är Masouds samboegendom.

Ett samboförhållande upphör

När två *gifta* vill separera måste de begära skilsmässa hos *Tingsrätten*, en domstol. Så är det inte för *sambor*. Det räcker med att en av dem eller båda vill "göra slut". Förhållandet kan också upphöra genom att en av dem dör.

Bodelning

Bodelning *mellan sambor* är att dela på den *samboegendom* som kan finnas (se förra sidan). Men *bara samboegendom*. All annan egendom ingår inte.

Om samborna vill kan de bestämma att det inte ska bli någon bodelning om förhållandet upphör. Det gör de i ett avtal, ett *samboavtal*.

Exempel 2: Jaime och Isa är sambor. De vill inte att det ska bli en bodelning om de separerar. De skriver samboavtalet nedan.

Samboavtal

Vi, Jaime Santano och Isa Pizarro, är sambor. Vi vill inte att det ska bli en bodelning enligt Sambolagen om vårt förhållande upphör.

Nystad den 12 mars 20 . . .

Jaime Santano *Isa Pizarro*

Bodelning vid separation

Vi låter Masoud och Dianas kärlek blomma. Sämre har det gått för Juan och Tara. De ska separera. Hur skulle en bodelning se ut?

Exempel 3: Så här mycket *samboegendom* har Juan och Tara i kr räknat.

Juan	Tara
50 000 kr	30 000 kr

För att det ska bli bodelning måste någon av samborna begära det. Juan vill inte ha bodelning. Det är lätt att förstå varför. Han förlorar på den. Tara däremot begär bodelning. Juan kan inte hindra den.

Juan	Tara
50 000 kr	30 000 kr
	80 000 kr
40 000 kr	40 000 kr

Juan ska alltså ge Tara egendom för 10 000 kr eller lika mycket i pengar.

Bodelning om en sambo dör

Också här kan det bli bodelning av *samboegendom*. Bara den sambo som lever har rätt att begära bodelning. Han eller hon kan också låta bli. Arvingar till den döde sambon kan inte begära bodelning.

Exempel 4: Armin och Edda är sambor. Armin omkommer i en olycka. Så här mycket samboegendom finns, i kronor räknat.

Armin, död	Edda
120 000 kr	90 000 kr

Sammanlagt finns samboegendom för 210 000 kr. Edda begär bodelning.

Armin, död	Edda
120 000 kr	90 000 kr
210 000 kr	
105 000 kr	105 000 kr

Den sammanlagda *samboegendomen* är 210 000 kr. Edda ska ha hälften, 105 000 kr. De som ärver Armin ska ge Edda egendom för 15 000 kr eller lika mycket i pengar. Du kan läsa mer om att ärva på sidan 152.

Exempel 5: Ibland kan det vara bättre att inte begära bodelning. När Mustafa sambo Cecilia dör finns så här mycket samboegendom, i kronor räknat.

Mustafa	Cecilia, död
145 000 kr	35 000 kr

Den sammanlagda samboegendom är 180 000 kr. Om Mustafa begär bodelning får han hälften av den, 90 000. Men han låter bli att begära bodelning. Han behåller då hela sin samboegendom, 145 000 kr. Cecilias egendom går till dem som ärver henne.

Bostaden

Vem ska ha bostaden om två sambor separerar? Den ska ha bostaden som bäst behöver den. Det är huvudregeln.

Exempel 6: Som du sett håller Juan och Tara på att separera. Deras bostad är en *hyreslägenhet*. Juan har kontraktet på den. Juan och Tara har bestämt att Tara ska ha hand om deras två barn. Det verkar naturligt att hon ska bo kvar i lägenheten tillsammans med barnen.

Tara har rätt att få överta det kontrakt Juan har. Hyresvärden kan inte säga Nej. Han får inte heller höja hyran.

Juan kan inte kräva pengar av Tara. Obs! Annat kan gälla för bostadsrättslägenhet och villa.

Frågor med svar

Kan också två personer av samma kön vara sambor?

Ja.

Vi är sambor. Kan vi registrera detta hos en myndighet?

Bara om ni bor tillsammans *i en villa*. Ni kan då anmäla detta till en myndighet som heter Lantmäteriet. Ring på 0771-63 63 63 och fråga hur man gör. Anmälan kan vara ett skydd, vanligen för den kvinnliga sambon.

Kan den som är ogift vara sambo med någon som håller på och skiljer sig?

Nej, inte enligt lagen. Skilsmässan måste vara klar.

Måste ett samboavtal bevittnas?

Nej. Men det är bra om det sker.

Ska ett samboavtal skickas till en myndighet?

Nej.

Kan ett samboavtal sägas upp?

Ja, om båda samborna är överens om det. Det räcker att de förstör avtalet.

Kan ett samboavtal gälla bara en del av samboegendomen?

Ja, till exempel bara en del av det bohag som är *samboegendom*.

Vi ska separera. Min sambo ska bo kvar i villan tillsammans med våra barn. Villan är min men inte samboegendom. Ska min sambo betala för huset?

Ja, hon ska betala till dig vad huset är värt minus de skulder du har för det. Är villan samboegendom kan beloppet bli mindre.

syskon - -en två eller flera barn som har samma föräldrar

stadigvarande utan uppehåll, hela tiden

hushåll -et - -en de har gemensamt hushåll = de delar på inkomster och utgifter

permanent - -a gäller hela tiden

avtal -et - -en de har ett avtal = de har kommit överens om vad som ska gälla

upphör/a - -de -t ta slut

omkom/ma -mer - -mit dö

ärv/a -er -de -t få något efter någon som är död

bevittna -r -de -t hon bevittnar min namnteckning = hon skriver med sitt namn att det är jag som har skrivit mitt namn

separation -en -er -erna av **separera** -r -de -t skilja åt

Abort

Om män kunde bli gravida skulle abort vara ett sakrament (Florynce Kennedy)

Exempel: Nadine, 19 år, tror att hon kan vara gravid. Hon köper ett graviditetstest. Provet säger att hon är gravid. Nadine vet inte vad hon ska göra.

Någon att tala med

Nadine behöver få råd och hjälp. Hon kan till exempel gå till *Ungdomsmottagningen* eller *Vårdcentralen*. Googla på ungdomsmottagning följt av namnet på den ort där du bor. Gör det samma för vårdcentral.

Tidsgränser

Ska Nadine göra abort eller inte? Hon kan bestämma själv, men bara till och med graviditetsvecka 18.

Graviditeten ska räknas från och med den första dagen för den senaste menssen. Nadine tänker efter vilken dag den började. Det var den 8 mars. Den dagen är början på den första graviditetsveckan. Den 11/7 blir den sista dagen i graviditetsvecka 18.

Frågor med svar

Kostar det något att göra abort?

Vanligen inte för den som är under 18 år. Andra får betala en låg avgift.

Jag är 17 år och ska göra abort. Måste mina föräldrar få reda på det?

Nej. Alla i sjukvården har tystnadsplikt. De får inte berätta för andra.

Jag tänker göra abort. Måste min man godkänna det?

Nej. Du har rätt att själv bestämma. Men bra om du berättar om det.

sakrament -et - -en något som är heligt
abort -en -er -erna
gravid hon är gravid = hon väntar barn
test -et - -en prov

Socialstyrelsen en myndighet
mens -en förkortning för menstruation

Kvinnojourer

Långsam hjälp är ingen hjälp (Okänt ursprung)

Exempel: När Aya träffade Morris blev hon genast förälskad. De flyttade ihop och blev sambor. I början var allt bra. Men nya sidor hos Morris kom fram. Han ville kontrollera henne. Och han började misshandla henne.

Våld mot kvinnor är vanligt i Sverige. Varje år anmäls omkring 30 000 fall. Det verkliga antalet kan vara fyra eller fem gånger större. Kvinnor som misshandlas behöver stöd. En *kvinnojour* kan vara till hjälp. En kvinnojour är en privat ideell förening.

Att hitta en kvinnojour

Här är tre föreningar du kan läsa om på internet.

- Terrafem; terrafem.org; 020-52 10 10. För kvinnor och flickor med utländskt ursprung. Det går att få råd på fyrtio språk.

- Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige; roks.se.
- Unizon; unizon.se. Kvinnojour, tjejjour, ungdomsjour, jour mot sexuella övergrepp.

Praktiska råd

En av föreningarna ger de här råden till kvinnor och tjejer som blir slagna.

1. För dagbok. Anteckna varje gång han slår eller hotar dig.
2. Tala om för någon du litar på vad som hänt dig.
3. Skriv upp och försök fotografera skadorna själv. Om du går till läkare be läkaren att fotografera skadorna.
4. Tro inte på att det aldrig ska hända igen. Be någon om en nyckel till hennes bostad så att du alltid har någonstans att ta vägen.
5. Anmäl våld till polisen.

jour -en -er -erna hon har jour = hon är i tjänst **ideell -t -a** utan vinstintresse, som inte vill tjäna pengar

Kontaktförbud

Det är lättare att besöka sina vänner än att leva med dem (Kinesiskt ordspråk)

Exempel: Aya och Morris från förra sidan bor inte längre ihop. Men Morris har inte accepterat att Aya gjort slut. Han ringer henne ofta. Han kommer till hennes bostad och vill prata med henne. Hon vill inte träffa honom. På sista tiden har det blivit värre.

Kontaktförbud

Morris kan få *kontaktförbud*, ibland kallat besöksförbud. Han får då inte heller kontakta henne på annat sätt. Han får till exempel inte ringa till henne eller följa efter henne. Ett kontaktförbud gäller för en viss tid. Tiden kan vara högst ett år. Om det behövs kan den förlängas. Och då med högst ett år i taget. Den som kan bestämma om kontaktförbud är en *åklagare*. Adress och telefonnummer finns hos polisen.

Utvidgat kontaktförbud

Förbudet kan bli strängare. Morris får inte vara i närheten av Ayas bostad eller hennes arbetsplats. Polisen kan kanske tvinga Morris att ha en fotboja. En fotboja är ett band kring ett ben. Om Morris kommer i närheten av Ayas bostad skickar fotbojan ett larm till polisen.

Skyddad identitet

Skyddad identitet är att personuppgifter döljs. Det kan till exempel vara adress. Information finns på Skatteverkets hemsida skv.se. Välj [folkbokföring](#) → [Skyddade personuppgifter](#). Det går också att ansöka där.

Straff

Om Morris bryter mot kontaktförbudet kan han straffas. Straffet kan vara böter. Han kan också få fängelse.

*Min före detta man har kontaktförbud. Han har slutat att ta kontakt med mig. I stället låter han en av sina vänner ringa mig. Får det gå till så här?
Nej. Du bör genast tala med polisen om detta.*

förbud -et - -en att något inte är tillåtet	utvidga/d -t -de av utvidga -r -de -t göra större
åklagar/e -en -e -arna person som ber en domstol att den ska straffa någon	bot boten böter böterna ett straff i pengar

Föräldrar och barn

Graviditetspenning	34
Barns namn enligt svensk lag	36
Faderskap	38
Vårdnad och vård	39
Barnbidrag	41
Föräldrapenning	43
Tillfällig föräldrapenning	47
Föräldraledighet	49
Underhållsbidrag till barn	51
Underhållsstöd till barn	53
Barn och umgänge	54
Om barn behandlas illa	56

Graviditetspenning

Mellan önskan och uppfyllelse ligger väntan (Ordspråk)

Exempel 1: Nina väntar barn men arbetar fortfarande. Hon måste ofta lyfta tunga saker. Nina är orolig. Vad kan hända om hon förlyfter sig? Hon kan be arbetsgivaren att få ett arbete som är lättare. Hon måste göra det minst en månad i förväg. Kanske går det inte att ordna annat arbete. Nina kan då ansöka om graviditetspenning. Det gör hon hos Försäkringskassan (se sidan 7). Graviditetspenning kallades tidigare havandeskapspenning.

Exempel 2: Också Bafreen väntar barn. Hon arbetar på ett ställe där miljön är farlig. Det finns saker i luften som kan skada det blivande barnet. Bafreen kan be att få ett arbete som är mindre farligt. Går det inte kan hon ansöka om graviditetspenning.

En fembarnsfamilj från år 1925. Stora familjer var förr vanliga i Sverige. Foto: L. O. Åkerman.

Storlek

Graviditetspenningen är lika stor som sjukpenningen. Den kan vara hel, $3/4$, $1/2$ eller $1/4$. Du kan läsa om sjukpenning på sidan 89.

Antal dagar

Nina ovan kan få *graviditetspenning* i högst 50 dagar. Tidigast är det från och med den 60:e dagen före den dag då barnet tros komma. Hon kan inte få bidraget under de sista tio dagarna. Då kan hon i stället ta ut *föräldrapenning*. Du kan läsa om detta på sidan 43.

Bafreen kan kanske få graviditetspenning längre än 50 dagar. Miljön kan vara farlig för det blivande barnet. Hon kan prata om detta med *skyddsombudet* där hon arbetar. Ett skyddsombud är en person som ska försöka se till att arbetsplatsen inte är farlig. Skyddsombud ska finnas på varje arbetsplats där minst fem personer arbetar.

Ansökan

Du ansöker på en blankett du får från Försäkringskassan. Din arbetsgivare ska intyga att han försökt ge dig annat arbete men inte lyckats. Han ska skriva det på den blankett du fått. Du ska också ha ett *moderskapsintyg*. Intyget säger att du väntar barn och när barnet tros komma. Du kan få det från Mödravårdscentralen. För adress och telefonnummer, googla på mödravårdscentral plus namnet på den ort där du bor.

Frågor med svar

Kan jag överklaga om jag får Nej?

Ja, men du måste först begära att Försäkringskassan prövar sitt Nej en gång till. Får du Nej också då kan du överklaga till Förvaltningsrätten, en domstol. Du ska ha fått adressen av Försäkringskassan.

Jag har graviditetspenning. Ska jag betala skatt på den?

Ja.

Jag är gravid men arbetar fortfarande. Försäkringskassan säger att jag inte kan få graviditetspenning. Jag mår inte bra. Kan jag få sjukpenning?

Ja kanske, om du är sjuk och har svårt att arbeta. Du måste ha ett läkarintyg.

graviditet hon är gravid = hon väntar barn; ett annat ord för graviditet är havandeskap. **havande** av verbet **hava**, gammal form för **ha**
förlyfta sig (lyft/a -er -e -) skada sig om man lyfter något som är tungt
ombud -et - -en A är ombud för B. A gör saker som B vill att han ska göra
ansök/a -er -te -t be om

blankett -en -er -erna papper där man ska lämna uppgifter
intyg -et - -en ett papper som säger att något är sant
mödra av **moder modern mödrar mödrarna**
överklaga -r -de -t begära att ett beslut ändras

Barns namn enligt svensk lag

Älskade barn har många namn (Ungerskt ordspråk)

Exempel: Ahmed och Hannah har just fått barn. Det blev en pojke. Nu ska de välja namn.

Reglerna för namn är krångliga. Utländska medborgare kan använda reglerna i hemlandet. Bor de i Sverige kan de i stället använda reglerna i svensk lag. De finns i en särskild lag, *Namnlagen*. De som är statslösa ska använda svensk lag. Detsamma gäller för dem som är medborgare i Danmark, Finland eller Norge och bor i Sverige.

Ahmed och Hannah vill använda svensk lag.

En gammal dopfun från en kyrka i Sverige. *Källa:* Nordisk familjebok 1907. En dopfun är ett föremål som används när ett litet barn döps. Döpet innebär att barnet blir medlem av den kristna kyrkan. Med döpa ett barn menar man numera oftast att namnge det, att ge det dess namn.

Förnamn

Ahmed och Hannah har fått en blankett från *Skatteverket* (se sidan 7). På den kan de välja ett eller flera förnamn. Blanketten ska de skicka tillbaka till Skatteverket. De ska göra det inom tre månader efter barnets födelse. Skatteverket ska godkänna namnet/namnen. Det händer att det säger nej. *Exempel:* En familj ville ge sin dotter förnamnet Månstråle. Skatteverket sade Nej. Föräldrarna skrev till domstolen *Förvaltningsrätten* och fick Ja.

Frågor med svar

Vad kan man göra om Skatteverket säger Nej?

Man kan överklaga till Förvaltningsrätten, en domstol. Man skriver och begär att den ska godkänna namnet. Skatteverket ska ha talat om för dig hur du gör.

Vad händer om jag inte anmäler förnamn till Skattekontoret?

Barnet har inget förnamn i de register som finns hos myndigheterna.

Kan man använda ett förnamn som inte är godkänt?

I privatlivet, ja. Men inte i kontakter med myndigheterna.

Går det att senare lägga till ett förnamn?

Ja. Det går också att byta ut eller ta bort ett av flera förnamn. Men ett av de förnamn man fått första gången ska finnas kvar. Det går också att få en annan ordning mellan namnen eller få en annan stavning. *Skatteverket* ska godkänna.

Efternamn

Det är olika hur efternamnet bestäms.

- *Föräldrarna har samma efternamn*
Barnet får det efternamnet. Det sker automatiskt. Ingen anmälan behövs.
- *Föräldrarna har olika efternamn och barnet är inte deras första barn*
Barnet får automatiskt det efternamn som det senast födda barnet fick. Ingen anmälan behövs. *Exempel:* Selda Evgun och Arthur Philips har just fått sitt andra barn. Deras första barn fick efternamnet Philips. Också det nya barnet får det efternamnet.
- *Föräldrarna har olika efternamn och barnet är deras första barn*
Föräldrarna kan välja faderns eller moderns efternamn för barnet. De kan också välja det efternamn som en av dem hade som ogift. De ska anmäla namnet inom tre månader efter barnets födelse. De gör det på den blankett de fått från *Skatteverket* (se förra sidan).

Frågor med svar

Vi har fått vårt första barn. Vi har olika efternamn. Vad händer om vi inte anmäler efternamn för vårt barn?

Ert barn får moderns efternamn.

Vi är inte nöjda med det efternamn vårt barn fått. Kan vi byta till annat efternamn?

Ja. Tala med *Skatteverket*. För adress och telefonnummer, se sidan 7.

dop -et - -en av **döp/a** -er -te -t

funt -en -er -erna ett slags skål; i dop-funten vatten för dopet

krånglig -t -a svår att förstå

statslös -t -a som inte är medborgare i något land

blankett -en -er -erna papper där man ska lämna uppgifter

överklaga -r -de -t begära att ett beslut ändras

anmäl/a -er -de -t här: lämna uppgift om något

stavning -en -ar -arna vilka bokstäverna är i ett ord eller i ett namn

byt/a -er -te -t ersätta något med något annat

automatisk -t -a det sker automatiskt = man behöver inte göra något

Faderskap

Säg mig vem din far är och jag ska säga dig vem du är (Filippinskt ordspråk)

Ett barn ska ha rätt att få veta vem pappan är. Därför finns det regler för hur ett faderskap ska bestämmas.

Modern är gift

Exempel 1: Ahmed är gift med Hannah när de får sin pojke. Lagen säger att Ahmed ska anses vara far till barnet.

Modern är ogift

Exempel 2: Bianca föder en liten pojke. Enligt henne är Cameron far till barnet. De ska båda gå till *Socialkontoret* (se sidan 7). På Socialkontoret får de svara på frågor.

- *Cameron säger att han är far till barnet*
Han får skriva på ett papper där han erkänner faderskapet. Det kallas *faderskapsbekräftelse*. Två personer ska bevittna den. Socialkontoret (se sidan 7) och Bianca ska godkänna den.
- *Cameron säger att han inte är far till pojken*
Bianca kan vända sig till *Tingsrätten*, en domstol. Bianca begär att domstolen bestämmer att Cameron är far till barnet. Domstolen gör en undersökning. Den bestämmer sedan om Cameron ska anses vara far till barnet eller inte. För adress och telefonnummer till domstolen, googla på tingsrätt plus namnet på den ort där du bor.

Frågor med svar

Jag väntar barn. Kan jag vägra att säga vem som är far till barnet?

Ja

Jag anses vara far till ett barn. Jag tror inte att jag är det. Vad kan jag göra?

Tala med *Socialkontoret*. Man är skyldig att ge dig råd. Kanske visar en undersökning att du inte är far till barnet. *Tingsrätten* kan då bestämma att du inte ska anses vara far till barnet.

faderskap -et vara biologisk far till ett barn
erkän/na -ner-de -t säga att det är sant
bekräftelse -n -r -rna av **bekräfta** -r -de -t säga att det är sant

bevittna en namnteckning med sitt eget namn intyga att det är rätt person som skrivit sitt namn
undersökning -en -ar -arna av **undersök/a** -er -te -t ta reda på

Vårdnad och vård

Att visa omsorg nu är att själv få omsorg senare (Palestinskt ordspråk)

Det är lätt att blanda ihop orden vårdnad och vård.

Exempel 1: Anna bor tillsammans med sin pojke Peter, 4 år. Hon är skild från Sergio som bor på annat håll. Både Anna och Sergio har *vårdnaden* om Peter. De har ansvaret för att Peter får mat, kläder, en säng att sova i, de mediciner han kan behöva, utbildning och så vidare. Anna och Sergio är vårdnadshavare.

Så *vården*. Mest är det Anna som svarar för denna dagliga omsorg. Sergio har vården lördagar och söndagar. Då bor pojken hos honom. Måndagar till fredagar är Peter i förskolan (på "dagis"). Personalen där har vården.

Ensam vårdnad Gemensam vårdnad

Ensam vårdnad är när bara mamman eller bara pappan har vårdnaden. *Gemensam vårdnad* är när båda har den. Ofta säger man *delad vårdnad*. Så här är huvudreglerna:

- *När barnet föds*
Är föräldrarna gifta får de automatiskt gemensam vårdnad. Är modern ogift får hon ensam vårdnaden. Men föräldrarna kan få gemensam vårdnad. Fråga på *Socialkontoret* (se sidan 7).
- *Om föräldrarna separerar*
Den regel som gäller innan föräldrarna separerar fortsätter att gälla.
- *Om en förälder med ensam vårdnad dör*
Den andra föräldern kan få vårdnaden. *Tingsrätten*, en domstol, bestämmer. För adress och telefonnummer, googla på tingsrätt plus namnet på den ort där du bor.

Ansvar för skadestånd

Exempel 2: Karol och Elvira har en 14-årig pojke. De har båda vårdnaden om honom. Pojken är inne i en svår period. Nyligen har han sparkat sönder brevlådorna för tre grannar. Föräldrarna är skyldiga att betala för den skada pojken gjort. Så står det i lagen.

Som mest kan en vårdnadshavare bli skyldig att betala en femtedel av ett prisbasbelopp. År 2016 är prisbasbeloppet 44 300 kr. En femtedel av detta är 8 860 kr. I exemplet gäller det en sakskada. Andra fall kan vara att ett barn skadar eller kränker en person.

Att förlora vårdsnaden

Kan en förälder förlora vårdsnaden. Ja, om Tingsrätten tycker att det är bäst för barnet. Här ett exempel:

Exempel 3: Föräldrarna Colin och Inez har gemensam vårdsnad om dottern Jonna. De är inte bra för barnen, tycker en granne. Han skriver till Socialkontoret. Socialkontoret gör en utredning. Den visar att Jonna mår mycket dåligt. Föräldrarna är inte bra för henne, tycker man. Tingsrätten kan besluta att ta ifrån Colin och Inez vårdsnaden. Jonna får då bo i en annan familj. Föräldrarna i den familjen får ansvara för vårdsnaden och vården.

Frågor med svar

Hur länge finns vårdsnaden kvar?

Tills barnet fyller 18 år eller gifter sig innan det fyllt 18 år.

Min före detta man och jag har gemensam vårdsnad om vår dotter. Jag vill inte att också han ska ha vårdsnaden. Kan bara jag få vårdsnaden?

Om du och din man är *överens*, tala då med *Socialkontoret*. Man kan hjälpa er så att du får ensam vårdsnad. Men bara om man tycker att detta är bäst för er dotter. Är du och din man *inte överens* måste du vända dig till *Tingsrätten*. Den beslutar efter vad den tycker är bäst för er dotter.

Jag och min man är oense om vårdsnaden för vår pojke 12 år. Jag vill att jag ensam ska ha vårdsnaden. Socialkontoret vill tala med min pojke om detta. De vill göra det utan att jag och min man är med. Får de göra så?

Ja. Man menar att pojken fritt ska få säga vad han tycker.

vårdsnad -en

havare den som har, av **hava** gammal form för **ha**

vård -en

omsorg -en -er -erna

personal -en här: de personer som arbetar i förskolan

automatisk -t -a det sker automatiskt = man behöver inte göra något

separera -r -de -t de har separerat = de lever inte längre tillsammans

vara *överens* tycka på samma sätt
skadestånd -et - - en ersättning

för en skada

prisbasbelopp -et - -en ett belopp

som används för att bestämma

vissa sociala förmåner

kränk/a -er -te -t till exempel tala

illa om någon